

Makten från socialistisk ståndpunkt

Gustaf Henriksson Holmberg

1916

Till skillnad från den demokratiska socialismen är för anarkismen utmärkande, att den förkastar den demokratiska principen och i allmänhet taget alla »kratier», varav det finnes många slag: autokrati (envælde); plutokrati (penningvælde); byråkrati (embetsmannavælde); aristokrati (fåvælde); demokrati (majoritetsvælde). I krati, av vad slag den vara må, ingår en föreställning om (politisk) herravælde. Ordet är nämligen bildat av det grekiska kratein, som betyder herrska. Varje lära, som i motsats till sådana, vilka göra herraväldet till ledande princip, förfäktar den personliga, enkannerligen politiska friheten, är sålunda, vad en tysk tänkare, Eugen Lühning, skulle säga, antikratisk, vilket är raka motsatsen till övervælde.

Med besvarandet av frågan: vad bör förstås med herravælde? göra vi i det stora hela ingenting annat än avgiva en redogörelse för den politiska sidan av socialismen.

Varje herravælde förutsätter herrskare och beherrskade. Det må nu ha uppstått på vad sätt som helst - genom arv, val, erövring, genom kallelse av någon högsta myndighet, som å sin sida kan vara en med guds nåde och de höga anornas rätt sig kallande monark, eller en representation, som genom val av det så kallade suveräna folket kommit i besittning av makten och »rätten» till herravælde: - alltid skall det finnas herrskare och beherrskare, herre och dräng. Herraväldets väsen består nu icke i ledningen som sådan, utan i ledningen medels det omedelbara tvånget. Men orättvist och förkastligt är allt tvång, som icke är ett värn mot den ursprungliga förfördelande, orättvisa makten. Nu är visserligen de herrskande personerna - byråkraterna i ordets vidsträcktaste mening - icke talrika, medan de beherrskade bilda den stora majoriteten. Det ser därför ut som om det vore minoriteten och icke tvärtom. Detta är dock ett bedrägligt sken och tillika en av demokratins, även den socialistiska demokratins fundamentala villfarelse. Det är visserligen sant att en försvinnande minoritet njuter de orättvisa frukterna av oförrätten, byråkraterna och i ännu högre grad de, som leva på räntor. Men det är majoriteten, varpå herrskarmakten stödjer sig, i regeln måste stödja sig. Det är majoriteten, varpå zarens överherrska beror såväl som presidentens i Förenta Staterna. Det är majoriteten... som till följd av »massornas oförstånd» lyder och därigenom gör herrskarne till vad de äro - till herrskare. Den majoritet, som frivilligt lyder, d. v. s. de, som i händelse av ohörsamhet utan brutalt eller ekonomiskt tvång eller hot visa lydnad, ske i viss mening ingen egentlig orätt, även om de själva därvid äro de förorättade, (»Volenti non fit injuria», - den som vill, d. v. s. den frivilligt lydande, sker ingen orätt), vad som i regeln är fallet, alldenstund deras antal, som njuter den orättvisa fördelen, är mycket ringa.

Positiv orätt sker fastmer minoriteten, som förorättas, som tvingas till lydnad. Herraväldets verkliga väsen ligger således i de flesta fall däri, att majoriteternas *representanter* förorätta minoriteterna, visserligen till skada såväl för den ene som för den andre, men till uteslutande fördel för ett fåtal personer. Detta förhållande förutsätter naturligen majoriteternas hörsamhet. Men då dessa, vad redan är anmärkt, själva därvid förorättas, så kan det i sista hand blott vara massornas oförstånd; det vill säga deras slaviskhet, deras okunnighet, deras auktoritetstro och fruktan för den enskilde, som kvarhåller dem i deras beroende och gör därigenom det möjligt att uppehålla förtrycket och den ekonomiska utpressningen.

De intelligentare minoriteternas och enskilda personers våldsamma förorättande av organiserade rov- och herrsklystna makter, vilka stödja sig på majoriteter, som å sin sida lyda av oförstånd; - det har varit herraväldets väsen i alla tider, i alla land och i alla hittills varande politiska författningar, från den absoluta monarkin ända till den demokratiska republiken.

Under medeltiden var det förnämligast kyrkan, d. v. s. påveväldet, som spelade den nyss kännetecknade herrskarrollen; den religiösa övertron var särskilt formen av massornas oförstånd, på vilket kyrkan stödde sig. Offren voro i synnerhet de banbrytande upptäckarne på det naturvetenskapliga området. Analogt därmed kunde man tala om en byråkratisk övertro hos massorna i nuvarande tid, denna skulle bestå i tron på nödvändigheten av en egentlig regering, d. v. s. en styrande, ledande och med tvångsmedel utrustad centralmakt.

Invändningarna mot den demokratiska principen äro lyckligtvis nu för tiden redan många trots all demagogi eller snarare till en del just i följd därav. Grundvillfarelsen ligger uppenbarligen i den tyska förutsättningen, att en »överhet» är nödvändig, huru beskaffad den än må vara. Den som härutinnan känner sig tveksam, vill jag rekommendera följande betraktelse.

Det skall röstas om någonting. Majoriteten kommer att fälla utslaget och minoriteten skall varda *tvungen* att foga sig därefter. Tänka vi oss nu t. ex. frågan om religionsundervisning i en gemensam skola underkastad folkomröstning. Resultatet skall bli olika, allt efter som man låter stockholmarna eller alla svenskarna rösta.

Våga bönderna och andra, vilka stå under starkt inflytande av prästerna, rätt att tvinga de mer upplysta storstäderna att låta undervisa sina barn i religion, därför att de förre äro »fler» än de senare? Men låt oss gå ett steg längre. Varför låta svenskarna och endast svenskarna rösta och icke till äventyrs alla européer eller åtminstone ryssarna? Den politiska föreningen under ett »regenthus» skall väl dock icke anses som bestämmande. Det gemensamma språket nyttar heller intet. Man tänke på svensk-amerikanerna och tysk-schweizarna, eller man erinre sig Österrike, som till följd av folkuppblandningen därstädes blivit kallat germanisk slavisk-romansk-semitisk mosaik. Men låt även blott stockholmarna rösta. Tvingar man mig att välja mellan Moses och Darwin, så beslöt även jag mig i alla händelser för den senare, men gav man mig min frihet, så ljöd svaret: ingen av de bägge. Majoriteten bland stockholmarna har påtagligen ingen rätt att tvinga mig till att låta undervisa mina barn i vad som den håller för gott, men som anser vara förvänt eller blott delvis riktigt. Vore stockholmarna berättigade att tvinga mig därtill, så kunde med lika så god rätt provinserna tvinga Stockholm till bibeln eller ryssarna svenskarna till popen, (rysk präst) båda sätten vore flertalets rätt, bäggedera »demokrati.»

Den som har svårt att övervinna föreställningen om nödvändigheten av en centralregering, må komma ihåg, att för närvarande äro de enskilda nationaliteterna självständiga; att motsatsen, exempelvis en tvungen förening av Tyskland och Ryssland, ofelbart skulle leda till oförrätt mot de mindre talrika, men framskridna tyskarna av de efterblivna, men talrikare ryssarna, detta så mycket säkrare ju mer »demokratisk» författningen för denna förening av Ryssland och Tyskland vore, ty demokratin betyder majoritetens rätt att behärska minoriteten med hjälp av de av det »suveräna» folket valda embetsmännen.

Nationalstaternas faktiska självständighet i nuvarande tid hindrar icke det ringaste dessa att på grundvalen av fritt avtal reglera gemensamma angelägenheter. Post- och telegrafväsendet lämnar det närmast till hands liggande och lärorikaste exemplet. Ett vittgående självständighet av små grupper, såsom den eftersträvas av anarkisterna i ordets vidsträcktaste mening, och vilken är den enda samhällsform, som betryggar friheten och utesluter de mer framskridna minoriteternas undertryckande av den jämförelsevis städse efterblivna majoriteten, - denna autonomi av de enskilda producentgrupperna skulle sålunda såsom exemplet på de fria internationella föreningarna rörande post- och telegrafväsendet mellan autonoma stater åskådliggör, icke det ringaste hindra det gemensamma ordnandet av gemensamma angelägenheter. Man behöver följaktligen blott tänka sig självständighetsprincipen från staterna överflyttad på små grupper. Den härigenom ännu icke vederlagda invändningen, huru den ena gruppen skall kunna undvika att kränka den andra skola vi behandla en annan gång. Och sålunda skulle då också inkastet, att staternas självständighet i och för sig skulle vara orasken till krig mellan folken samt att överförandet av självstyrelseprincipen på små grupper måste leda till ett allas krig mot alla, bli utan betydelse.

Det Anarkistiska Biblioteket

Gustaf Henriksson Holmberg
Makten från socialistisk ståndpunkt
1916

Tidningen Brands 1 maj-nummer 1916

www.anarkistiskabiblioteket.se